

silvia federici

**reproduktion och
feministisk kamp
i den nya arbetsdelningen**

stockholms autonoma marxister

Stockholms autonoma marxister

epost: sabotage@motkraft.net

<http://www.motkraft.net/sabotage>

reproduktion och feministisk kamp i den nya arbetsdelningen

Det erkänns i allmänhet att kampen för kvinnors frigörelse de senaste två decennierna har antagit en internationell dimension, såtillvida att feministiska grupper och rörelser har sprungit fram i alla delar av världen. Feministiska nätverk och initiativ har även stärkts världen över i kölvattnet av de FN-sponsrade globala konferenserna om kvinnor. Således framstår det som att det idag mer än vid någon annan tidpunkt i det förflutna finns en omfattande förståelse för de problem som kvinnor i olika länder ställs inför.

Om vi emellertid undersöker de perspektiv som influerar feministisk politik i USA och Europa, tvingas vi dra slutsatsen att flertalet feminister än så länge varken tagit till sig de förändringar för kvinnors levnadsvillkor som den nya globala ekonomin har gett upphov till, eller erkänt implikationerna för feministisk organisering. Framförallt misslyckas många feminister med att tillstå att omstruktureringarna i världsekonomin inte enbart är orsaken till den globala spridnin-

gen av fattigdom, utan även till framväxten av en ny kolonial ordning som fördjupar klyftorna mellan kvinnor. Den här nya kolonialismen måste utgöra den huvudsakliga måltavlan för feministiska kamper om kvinnors frigörelse ska bli möjlig. Trots att flertalet feminister i USA och Europa värnar om internationella frågor, så saknas idag en sådan insikt. Således tenderar även de som är kritiska till den globala ekonomin och den politik som förs genom internationella organ såsom Världsbanken och IMF att nöja sig med reformistiska positioner som förkastar könsbaserad diskriminering, men lämnar de strukturella problemen förknippade med kapitalets globala hegemoni därhän. Många feminister beklagar exempelvis den "ojämlika börda" som strukturanpassningar och andra nedskärningsprogram lägger på kvinnor (Beneria & Feldman 1992; Elson 1992; Bakker 1994) och rekommenderar att utvecklingsorgan tar större hänsyn till kvinnors behov, eller tar initiativ

till kvinnors "deltagande i utvecklingsplanering". Desto mer sällsynt är det att de öppnar ställning mot själva programmen, eller agenturerna som genomdrivar dem, eller att de erkänner att fattigdom och ekonomisk exploatering globalt är ett öde även för män. Det finns också en tendens att reflektera över de problem som kvinnor internationellt står inför genom begreppet "männliga rättigheter" och därigenom privilegiera rättsliga reformer såsom den huvudsakliga arenan för statliga ingripanden. En sådan ansats är åter igen dömd att misslyckas med att utmana den ekonomiska världsordningen och den ekonomiska exploatering som denna bygger på. Likaså har även diskussionen kring våld mot kvinnor mestadels fokuserat på våldtäkt och våld i hemmen i enlighet med riktlinjer uppsatta av FN. Man har valt att slå dövörat till i fråga om det strukturella våld som är inbegripet i den kapitalistiska ackumulationslogiken: våldet i en ekonomisk politik som lämnar miljoner av kvinnor, män och barn att svälta; våldet som följer med exproprieringarna av mark som krävs av Världsbanken för dess "utvecklingsprojekt" samt, inte minst, våldet i krig och upprorsbekämpningsprogrammen, vilka under de senaste decennierna har blodbesudlat i stort sett varje skrymsle av världen och utgör utvecklingens baksida.

Såsom jag har föreslagit, är en av de huvudsakliga begränsningarna med samtida feministisk politik att den för det mesta inte är baserad på en analys av förändringarna sedan slutet av 1970-talet i kvinnors materiella levnadsvillkor - förändringar som är en konsekvens av omstruktureringen av världsekonomin och den internationella arbetsdelningen. Visserligen har vi ett stort antal fallstudier som i detalj analyserar den ökande fattigdomen för kvinnor världen över samt de nya former av exploatering som de är underkastade. Vad som emellertid ofta saknas är övergripande analys av hur kvinnors arbete -

och då framförallt det reproduktiva arbetet - har omstrukturerats globalt, samt implikationerna av detta för möjligheterna till en internationell feministisk rörelse. Detta är vad jag i den här artikeln har för avsikt att diskutera.

Min första målsättning är att tydliggöra hur den globala ekonomin och den nya internationella arbetsdelningen har sitt ursprung i den samhälleliga reproduktionskris som framträdde i Tredje världen genom det internationella kapitalets politiska initiativ sedan slutet av 1970-talet. Miljontals människor i Afrika, Asien och Latinamerika skulle inte ha blivit beroende av världsekonomin för sin överlevnad, om det inte varit för att de förlorat varje existensmedel till följd av krig och ekonomisk "anpassning". För det andra har en internationella omorganisering i reproduktion tagit sin grund i utblottandet av Tredje världen. Den här omorganiseringen möjliggör en överföring från "Nord" till "Syd" av en betydande del av det arbete som krävs för reproduktionen av arbetskraften i metropolerna. Härigenom blir kvinnor från Tredje världen "integrerade" i världsekonomin dels såsom producenter av arbetskraft vilken förbrukas och "konsumeras" i världens industrialiserade regioner, dels såsom producenter av exportvaror. Slutligen argumenterar jag för att de här processerna har medfört en kris för feministisk politik, då de har introducerat nya splittringar och hierarkier mellan kvinnor och innebär en cementering av mekanismer för utsugning av kvinnor. Jag menar att det här är en kris som hanteras med högsta politiska prioritet om den internationella feminismen i "metropolerna" ska utgöra ett projekt för kvinnors frigörelse och inte utgöra en kugge i den fortgående "rationaliseringen" av den ekonomiska världsordningen.

Det är i den här bemärkelsen som feministisk politik måste omstörta den nya internationella arbetsdelningen och den ekonomiska globaliseringens projekt som är dess ursprung. Det är detta som är politiken vilken inspirerar "gräsrotsfeministiska" kamper och ursprungsbevakningarnas kamper jorden över - kamper som kräver återlämnandet av exproprierad mark, skuldskrivning och avskaffandet av "strukturanpassning" och privatiseringar. Det är även detta som är tredje världens feministers politik, vilka i årtal har påmint oss om att tal om jämställdhet inte kan skiljas från en kritik av den internationella kapitalets roll i plundrandet och återkoloniseringen av deras länder. De kamper som kvinnor för varje dag i sin vardag för att överleva är politiska kamper och feministiska kamper.

Silvia Federici

Översättning: Linnea Nilsson, CMS

att skicka sina döttrar till skolan när deras söner som erhållit en examen förblir arbetslösa? Vilken betydelse kan införandet av en lag, eller ens en FN-deklaration mot alla former av könsdiskriminering, ha i det här sammanhanget?

Om internationell feminism och "globalt systemskap" ska vara möjligt är det nödvändigt för kvinnor i första världen att göra till sin den kamp som kvinnor i tredje världen för mot strukturanpassning, skuldbetalning, införandet av egendomsrätt för intellektuell egendom, vilka är sätten som den nya internationella arbetsdelningen organiseras på och det starkaste beviset på att kapitalismen är ohållbar för en majoritet av världens befolkning. Det måste också betonas igen, liksom feminister i tredje världen så många gånger gjort, att ojämlikheterna som existerar mellan kvinnor på en internationella nivå förorenar den feministiska rörelsens politik. För tillgång till större resurser (resor, bidrag, skrifter och snabba kommunikationsmedel) har möjliggjort för europeiska och nordamerikanska feminister att genomdriva sina dagordningar på globala konferenser och uppta en hegemonisk position i definitionen av vad feminism är och vad en feministisk kamp måste vara.

Maktförhållandena som skapats genom den nya internationella arbetsdelningen avspeglas även i rollen som kvinnor spelar i de av metropolernas NGOs vilka bekostar projekt för kvinnor i tredje världen. Utöver att mobilisera tredje världens kvinnors obetalda arbete för att kompensera för förlusten av samhällstjänster och kollektiva rättigheter som strukturanpassningen resulterat i, är det tydligt att de här projekten skapar ett patronklientförhållande som inte är alldeles olik det som existerar mellan "madams and maids". För det är metropolernas NGO-medlemmars förmån att bestämma vilka projekt som ska bekostas, hur de ska utvärderas, vilka

kvinnor som projektet ska rikta sig mot. Saker som de kvinnorna som projekten riktar sig till praktiskt taget inte har någonting att säga till om. Det bör noteras att funktionen som metropolernas NGOs fyller i förhållande till tredje världens kvinnor är ett led i ett nyliberalt gensvar på makens respektive statens försvagade roll i tredje världen som övervakare av kvinnors arbete (genom lönesänkningar och nedskärningar i den sociala reproduktionens del av budgeten). Då många män lämnat sina hem för att utvandera, eller inte har pengar att försörja en familj och då staten i de flesta delar av tredje världen, blivit rädd att inte bekosta social reproduktion, genomdrivs en ny patriarkal regim som syftar till att placera kvinnor i tredje världen under övervakning av Världsbanken, IMF och de otal organisationer vilka hanterar "inkomstskapande projekt" och "biståndsprogram". Det här nya patriarkatet vilar på europeiska och nordamerikanska kvinnors medlöperi, vilka liksom nya missionärer rekryteras för att träna kvinnor i "kolonierna" att utveckla de attityder som är nödvändiga för att inlemmas i den globala ekonomin.

Avslutning

En analys av den nya internationella arbetsdelningen pekar på begränsningarna i en feministisk politisk strategi som accepterar den världsomspännande expansionen av kapitalistiska relationer och inte placerar in kampen könsbaserad diskriminering i ett antikapitalistiskt ramverk. Den tydliggör att kapitalistisk utveckling inte bara förstärker att ge upphov till fattigdom, sjukdom, krig och död, utan den kan överleva enbart genom att skapa nya klyftor inom det internationella proletariet - klyftor som idag framstår som det främsta hindret för att förverkliga ett samhälle fritt från exploatering.

För att kunna utvärdera konsekvenserna av den nya internationella arbetsdelningen (NIAD) för kvinnors livsvillkor är det emellertid nödvändigt att ompröva vad vi avser med det här begreppet, eftersom den konventionella teorin förser oss med en partiell förklaring av de förändringar som har skett på det här området. Som bekant identifieras ofta NIAD med de omstruktureringar i varuproduktionen som har skett internationellt sedan mitten av 1970-talet. Under denna period började de multinationella företagen som svar på de intensifierade arbetarkamperna att omlokalisera delar av sin industriproduktion till "utvecklingsländerna", framförallt de arbetsintensiva sektorerna såsom textil och elektronik. Den nya internationella arbetsdelningen är således identifierad med skapandet av frihandelszoner - industrizoner fria från varje form av reglering och som är organiserade för exportorienterad produktion - samt med de transnationella företagens förmåga att omorganisera sin produktion i enlighet med ett sant "global löpande band". (Michalet 1976; Nash & Fernandez-Kelly eds. 1983; Grunwald & Flamm 1985; Alger 1988; Ward 1990; Carnoy et al 1993).

Det är på grundval av den här teorin som såväl media som ekonomer har återlanserat myten om kapitalismen som den stora utjämnande faktorn och som främjande av "ömsesidigt beroende" nu förmodat uppnått på en global skala. Som argumentet lyder bevitnar vi industrialiseringen av tredje världen. Den här processen (intalas vi) kommer både att eliminera hierarkierna som historiskt sett har den internationella arbetsdelningen, samt ha ett positivt genomslag på den könade arbetsdelningen. Detta eftersom kvinnorna som utgör majoriteten av arbetskraften i frihandelszonerna förmodas gynnas av sitt deltagande i industriarbetet genom att de erhåller ett nytt oberoende samt färdigheter som krävs för att konkurrera på den internationella

arbetsmarknaden (Lim 1983: 81).

Även om den accepterats av nyliberala ekonomer, så har inte den här teorin varit undantagen kritik. Redan i *The New Helots* (1987) observerade Robin Cohen att kapitalrörelsen från "Nord" till "Syd" inte var av tillräcklig omfattning för att rättfärdiga hypotesen om en "ny" internationell arbetsdelning. Faktum är att vid slutet av 1980-talet skedde bara 14% av världens manufakturproduktion i "utvecklingsländer", och den industriella "boomen" var koncentrerad till ett fåtal områden: Sydkorea, Hong Kong, Taiwan och Mexiko (Cohen 1987: 242f, Guelfi 1985: 142). Det har också blivit alltmer uppenbart att införandet av frihandelszoner inte utvecklar den industriella basen i världsländerna och inte heller har en positiv inverkan på sysselsättningsnivåerna, medan det däremot utarmar lokala resurser (Nash & Fernandez-Kelly red. 1983). Vad angår kvinnorna syselsatta i frihandelszonerna, så har deras organisationer ofta stämplat deras arbete som en form av "underutveckling", om inte en en form av dolt slaveri både med hänsyn till inkomstnivåer och den teknologiska kunskapen. (McAfee 1991: 87ff; Sistren 1986). Det är välkänt att lönerna i frihandelszonerna hålls under existensminimum och är flerfaldigt lägre än minimilönerna i de industrialiserade länderna. Dessutom tvingas kvinnor där att arbeta långa perioder under osäkra villkor, de blir hårt ansatta när de försöker organisera sig och är underkastade ständiga övergrepp såsom dagliga kroppsvisiteringar, påtvingade former av preventivmedel för att de inte ska bli gravida och därmed utgöra ett produktionshinder (National Labor Committee 1995) samt inhumana rörlighetsförbud. I dessa "fria" zoner är kvinnor ofta inlåsta som en försäkring på att de ska uppfylla sina "kvoter", med andra ord är de förhindrade att ta pauser från ett arbete som ibland kan sträcka sig långt in på natten. Som en följd är det hundratals, både i

Mexiko och Kina, som har dött då de inte kunnat fly ut ur övertända eller jordbävningsdrabbade byggnader.

Dessa skäl är emellertid inte de enda, om ens de huvudsakliga skälen till varför den konventionella teorin om den nya internationella arbetsdelningen måste omarbetas. Den främsta anledningen är att den enda form av arbete och ekonomisk aktivitet som den gängse teorin tar hänsyn till är varuproduktion, medan den inte tar någon hänsyn alls till reproduktion, trots två decennier av feministisk forskning och debatt som påvisat dess avgörande roll för kapitalackumuleringen. Den gängse teorin om NIAD har således föga att säga om de omfattande förändringar som kapitalismens expansion har inneburit för reproduktionen av arbetskraft och förutsättningarna för samhälllig reproduktion i tredje världen. Det är betecknande att den enda aspekten av reproduktivt arbete är som nämns av NIAD-teoretiker är hur arbetet i frihandelszonerna påverkar kvinnors familjeliv och hushållsorganisering. Det här är dock enbart en smärre aspekt av en långt mer omfattande process som i hela tredje världen har ödelagt människors liv och utan vilken introduktionen av frihandelszoner och omstruktureringarna i den internationella arbetsdelningen inte hade varit möjliga.

Om vi betraktar den ekonomiska globaliseringen och den NIAD ur ett perspektiv som inbegriper både produktion och reproduktion, så anländer vi vid ett väldigt annorlunda syn på vad dessa båda utvecklingar representerar och de mekanismer och politiska initiativ som underbygger dem. För det första kan vi se att utvidgningen av kapitalistiska relationer även idag (likväl som på tiden för de engelska inhägnaderna och den atlantiska slavhandeln) förutsätts av att producenterna skiljs från (re-)produktionsmedlen. Det här betyder att den globala ekonomin

är baserad på en omfattande omstrukturering av samhälllig reproduktion och klassrelationer världen över. Det är en omstrukturering med det övergripande syftet att ödelägga varje ekonomisk aktivitet som inte är marknadsorienterad, med början i självhushållande jordbruk. Som en direkt följd härav har det i tredje världen växt fram ett proletariat berövat alla existensmedel och därmed tvingat att förlita sig på pengarelationer för sin överlevnad, trots att det ofta är förvägrat all tillgång till en pengainkomst.

Det här är en situation som har skapats i stora delar av Afrika, Asien och Latinamerika av Världsbanken och IMF genom "skuldskrisen", strukturanpassningsprogrammen och den ekonomiska liberaliseringspolitiken. Dessa tre utgör tillsammans stöttstenarna i den nya ekonomiska världsordningen, just för att de har skiljt miljontals människor från varje inkomst och existensmedel och därmed tvingat dem att bli beroende av och konkurrera på den internationella arbetsmarknaden.

Om vi betraktar NIAD utifrån ovan nämnda ekonomiska politik framträder en annan bild än den uppmålad av förespråkarna för den nya världsordningen. Dess förödande konsekvenser för befolkningarna som påverkas är så pass klart dokumenterade att även Världsbanken har sett sig tvungen att medge möjliga misstag. Vad som emellertid behöver betonas är att denna politik har underminerat förutsättningarna för samhälllig reproduktion i stora delar av tredje världen. Därigenom har den ödelagt den viktigaste åstadkomsten av den antikoloniala kampen, nämligen de nya oberoende staternas åtagande att investera i det nationella proletariatets reproduktion. En ytterligare konsekvens av denna politik är ett utbrett tillstånd av fattigdom utan tidigare motsvarighet i den efterkoloniala perioden.

Tredje världens kris i samhälllig reproduktion är en direkt följd av de massiva

resultatet av marknadens "osynliga hand" eller ett medvetet planerat svar på de kamper som kvinnor fört, både i tredje världen och i metropolerna, mot diskriminering, oavlönat arbete och "underutveckling" i alla dess former. Hur det än må vara så är det uppenbart att i Europa liksom i USA måste feminister organisera sig och bemöta de alternativ den nya internationella arbetsdelningen påtvingar kvinnor, gentemot återkoloniseringsförsöken som underbygger den, vilka inkluderar "strukturanpassning", militära interventioner och transnationella företags globala maktövertagande.

Utöver detta måste feminister åter igen ta upp kampen med staten om reproduktionen.

Det är de facto otillräckligt att fördöma enskilda handlingar eller uppträdanden om vi vill sätta stopp för de internationella splittringar som skapats mellan kvinnor. Det räcker t.ex. inte att, som feminister ofta gör, kritisera kvinnorna som anställer hushållsarbetare som om dessa kvinnor vore speciellt okänsliga gentemot sina "systers" behov. För så länge reproduktion förblir en individuell angelägenhet eller familjeangelägenhet i ett samhälle där, som i USA eller Europa, över 50% av kvinnorna har ett arbete utanför hemmet kommer många kvinnor inte ha annat val än att anställa hushållsarbetare. Det här är en orsak till varför många kvinnor som har unga barn är välfärdsberoende, men även det här alternativet är -åtminstone i USA - inte längre tillgängligt då välfärden i princip är på väg att avskaffas. Det finns även en fara i att fördömandet av anställningen av hushållsarbetare utan att föreslå och kämpa för ett reellt alternativ kan förstärka illusionen att hushållsarbete är reducerbart genom blotta viljan och enkelt kan kombineras med ett annat arbete. Med andra ord, illusionen att hushållsarbete inte är nödvändigt arbete. Det här är en illusion som har hemsökt feministisk politik under 1970-talet och vi är väl medvetna om

att vi betalt ett högt pris för det, eftersom det har inneburit att de flesta kvinnor för närvarande inte ens har tillgång till barnomsorg. Faktum är att det finns inga tvivel om att om de feministiska rörelserna i Europa och USA hade koncentrerat sig mer på att få staten att erkänna reproduktivt arbete som arbete och därmed ta ett finansiellt ansvar för det, så hade vi varken bevitnat nedrustningen i även de få tillgängliga tjänster på det här området eller en kolonial lösning på "problemet med hushållsarbete". Det gäller även idag att en feministisk mobilisering för att tvinga staten att betala för reproduktionen av arbetskraften skulle vara mer effektiv än moraliska fördömande i att avskaffa anställningen av hushållsarbetare och öppna vägen för en ny internationella solidaritet mellan kvinnor.

Liknande överväganden är applicerbara på de försök som feminister har gjort att få regeringar att kriminalisera våld i hemmet, kvinnohandel och bestraffa all form av könsdiskriminering. Hur avgörande viktiga dessa initiativ än må ha varit så framstår de som begränsade vad gäller förmågan att frigöra kvinnor eftersom de varken går till roten av de oförrätter som begås eller tar det internationella kapitalets planer och globaliseringsens agenter i beräkning.

Kommer exempelvis strängare straff att råda bot på den eländiga fattigdom som gör att en del föräldrar tvingas sälja sina barn till prostitution? Och hur kan regeringar i tredje världen åtaga sig att förbättra situationen för kvinnor när Världsbanken och IMF tvingar dem att skära ner på alla sociala utgifter och anamma stränga sparprogram? Hur, t.ex. kan dessa regeringar ge kvinnor lika tillgång till utbildning eller bättre hälsovård när strukturanpassningsprogram tvingar dem att ta bort alla bidrag till offentlig utbildning, hälsovård, samt, i många fall, tvingar dem till att införa avgifter även för grundskolan? Och, åter igen, hur kan föräldrar övertalas

här sysslan eftersom barnaförsäljningen bidrar till att korrigerar "demografiska överskott" och helt ligger i linje med principen om att skuldnationerna måste exportera alla resurser de har.

(c) den massiva utbredningen av sexindustrin och sexsturismen som betjänar ett internationellt klientel som sträcker sig från turister till anställda vid japanska företag vilka, de senaste åren, har blivit erbjudna "njutningsresor" som en bonus, till amerikanska soldater som sedan Vietnamkriget har utnyttjat dessa områden för vila och rekreation. Mot slutet av 1980-talet räknade man med att enbart i Thailand, utav en befolkning på 52 miljoner människor, arbetade en miljon kvinnor i sexindustrin. Till det här måste vi tillägga den enorma ökningen i antalet kvinnor från tredje världen eller de förra socialiststaterna som arbetare som prostituerade i Europa, USA eller Japan. Ofta sker prostitutionen under slavliknande villkor som i fallet med de thailändska kvinnor som nyligen påfanns i en bordell i New York där de hade hållit som fångar av organisationen som bekostat deras resa till USA och genom löften om arbete övertalat dem att resa.

(d) handeln med "postorderbrudar", vilken under 1980-talet antog internationella former. Enbart i USA gifter sig varje år ca 3, 500 män med kvinnor utvalda via postorder. I majoriteten av fall är brudarna unga kvinnor från de fattigaste regionerna i Sydostasien eller från Sydamerika, även om kvinnor från Ryssland och andra f.d. socialiststater å sistone har valt den här formen av utvandring. Under 1979 lämnade 7,759 filippinska kvinnor sina hem på det här sättet. Handeln i "postorderbrudar" utnyttjar å ena sidan kvinnors desperata fattigdomssituation och å andra sidan europeiska och sexismen och rasismen hos europeiska och amerikanska män som vill ha en fru som de kan utöva fullständig kontroll och räkna med utsattheten hos en kvinna som är tvungen att göra det här valet.

(e) det massiva utbredandet av turistindustrin som huvudsakligen är beroende av att kvinnor arbetar som hotelltjänsteflickor, tvätteriarbetare, bespisningspersonal, artister (80 % av arbetsstyrkan på de största turisthotellen utgörs av kvinnor).

Sammantaget visar dessa företeelser att den nya internationella arbetsdelningen är en del av ett våldsamt antifeministiskt politiskt projekt och att utbredningen av kapitalistiska sociala relationer, långt ifrån att vara ett medel för kvinnlig frigörelse, intensifierar exploateringen av kvinnor. För det första återinför den nya internationella arbetsdelningen former av slaveri i centrum för organiseringen av arbete. Vidare återinför den bilden av kvinnan som ett sexuellt objekt och avelsdjur. Den fördjupar klyftorna mellan kvinnor genom en specialisering och fixering av uppgifter vilka reducerar våra levnadsmöjligheter och undergräver möjligheterna till en gemensam kamp.

Den nya internationella arbetsdelningen innebär att många kvinnor från tredje världen tvingas arbeta som hushållsarbetare eller prostituerade, på hemmaplan eller utomlands, eftersom det inte finns några alternativ tillgängliga. Under tiden frigörs många kvinnor, framförallt i medelklassen, i första världen från hushållsarbete, men till priset av att bli som män, dvs. till priset av att inte ha tid för familj och barn, för att inte nämna vänskap och politisk aktivitet. NIAD stärker således könsarbetsdelningen; den förstärker separationen mellan produktion och reproduktion och skiljer inte bara kvinnor från män utan kvinnor från kvinnor och inför relationer mellan kvinnor som påminner om dem mellan svarta och vita kvinnor under apartheidregimen i Sydafrika.

Den nya internationella arbetsdelningens antifeministiska karaktär är så uppenbara att vi kan fråga oss i vilken utsträckning den är

nedskränkningarna i social service, de kontinuerliga valutadevalveringarna, lönefrysningarna, liberaliserings- och privatiseringspolitiken som utgör stommen i "strukturanpassningen" och "nyliberalismen". Som en del av den här politiken måste vi även inkludera de pågående markexproprieringarna, vilka pågår i många regioner i tredje världen som en eftergift till jordbrukets kommersialisering och privatiseringen av ägarförhållandena av mark. Ändlösa krig, massakrer, hela befolkningar utsatta för svält i flykt från sitt land: detta är inte, såsom media uppmuntrar oss till att tro, enbart följer av ett dramatiskt utarmning, vilket intensifierar motsättningar och kontraster baserade på etniska, politiska eller religiösa skillnader. De är snarare nödvändiga komplement till privatiseringsprocessen och strävan efter att skapa en värld där ingenting undflyr profitlogiken, det ultimata sättet att expropriera befolkningar vilka tills nyligen hade en viss tillgång till mark och naturresurser (skogar, floder) som nu tillägnats av multinationella företag.

Strukturanpassning och ekonomisk liberalisering har även nedmonterat den lokala industrin i stora delar av tredje världen. Därmed har det satts punkt för de utvecklingsplaner som på 1960-talet genom "imports substitution" syftade till att garantera tredje världens industrier en viss grad av industriellt oberoende. Genom att öppna upp dessa marknader för utlandsimport har de transnationella företagen kunnat översvämma dessa marknader med sina produkter gentemot vilka de lokala industrierna aldrig haft en möjlighet att konkurrera. Var helst frihandelszoner har introducerats har situationen förvärrats genom att befolkningens utarmning har möjliggjort för utländska företag att påföra löner under existensminimum. Detta är anledningen till att frihandelszonerna idag huvudsakligen fungerar som en sprängbräda för migration.

Att industrialiseringen av tredje världen

är en myt bevisas även av faktumet att överföringen av kapital och industrier från första till tredje världen under 80- och 90-talet har överskridits av överföringen av kapital och arbetskraft från tredje till första världen. Storleken på det här fenomenet synliggörs i det att emigranternas penningförsändelser utgör det näst största internationella pengaflödet efter oljebolagens vinster. I vissa delar av tredje världen, som t ex Mexiko, är hela byar beroende av dessa penningförsändelser. Enligt Världsbankens statistik har de växt från 24 miljarder dollar 1970 till 65 miljarder dollar under 1980-talet. Då inbegriper dessa siffror endast de penningöverföringar som sker via banker och alltså inte allt värde som emigranterna tar med sig när de besöker sina familjer, såsom möbler, TV-apparater och andra varor.

Den främsta följden av den utarmning som ekonomisk liberalisering har orsakat tredje världens proletariat har de facto varit skapandet av en omfattande migrationsrörelse från "Syd" till "Nord", vilken har följt på överföringen av kapital orsakat av betalningen av utrikesskulden. Den här migrationsrörelsen av bibliska proportioner, strukturellt knuten till den nya ekonomiska ordningen och förbunden att globalisera arbetsmarknaden, är ett talande bevis för hur den internationella arbetsmarknaden har omstrukturerats.

Den visar att skuldskrisen och "strukturanpassnings"-politiken genom att omvandla tredje världen till en enorm arbetskraftspool har skapat en situation som kännetecknas av global apartheid, snarlik sättet som "hemländerna" fungerade i förhållande till de vita områdena i Sydafrika. Det är inte av en händelse som arbetskraftsrörelserna regleras av snarlika pass- och restriktionssystem, vilka garanterar att invandrarna i mottagarländerna är dubbelt nedvärderade - både som invandrare och (allt-

mer) som odokumenterade arbetare. (I motsats till vad som är allmänt antaget så är det genom att påföra restriktioner som tvingar migrantarbetare att bli odokumenterade som staten kan utnyttja invandring för att minska kostnaderna för arbetskraft. Bara om invandrare är socialt och politiskt utsatta kan invandring användas för att motverka kraven från den lokala arbetarklassen).

För dem som inte kan utvandra, eller inte har åtkomst till pengaöverföringar hemsända av utvandrare, är alternativet ett liv betungat av en arbetsbörda som svårigen kan föreställas av människor som lever i de "avancerade" kapitalistiska länderna. Brist på mat, mediciner, vatten, elektricitet, skolor, framkomliga vägar, massarbetslöshet utgör numera en del av vardagen i stora delar av Tredje världen. Det är en verklighet som avspeglas i konstanta utbrott av epidemier, i familjelivets upplösning, i det att barn lever på gatan eller arbetar under slavliknande förhållanden. Den här verkligheten avspeglas även i de intensiva kamper, ofta i form av upplopp, genom vilka befolkningen i de "anpassade" länderna dagligen motsätter sig nedläggningen av lokala industrier, prisökningar på basvaror och transporter samt den finansiella svängrem vilken de är underordnade för att betala skulden.

Enbart på grundval av den här situationen torde det vara möjligt att komma överens om att varje feministiskt projekt som uteslutande ägnar sig åt könsdiskriminering och misslyckas med att sätta feminiseringen av fattigdomen i samband med kapitalismens utveckling är dömt att förbli irrelevant och/eller co-optation. Om vi dessutom undersöker omstruktureringen som den nya internationella arbetsdelningen har gett upphov till i det reproduktiva arbetet, kan vi tydligt se att antingen motsätter sig den feministiska rörelsen den här processen, eller blir den medbrottsling till en djupt antifeministisk

politik. Det eftersom en grundläggande aspekt av NIAD är en internationell omfördelning av reproduktionsarbete (likväl som en omfördelning av produktion) som inte bara skapar än djupare klyftor mellan kvinnor, utan också stärker hierarkierna inneboende i könsarbetsdelningen.

Utvandring, reproduktion och internationell feminism

Om det stämmer att pengaförsändelserna som utvandrarerna skickar utgör ett väsentligt internationellt pengaflöde - direkt efter oljebolagens vinster - måste vi dra slutsatsen att idag utgör arbetskraft den viktigaste varan som tredje världen exporterar till den första. Med andra ord så även i kapitalismens nuvarande fas är kapitalackumuleringen framförallt ackumuleringen av arbetare och idag pågår den här processen framförallt i tredje världen. Det här innebär emellertid att en betydande del av reproduktionsarbetet vilket är nödvändigt för att producera metropolernas arbetskraft görs av kvinnor från tredje världen. Bakom utvandring döljer sig i själva verket en enorm "gåva" av hushållsarbete. Det är arbete som aldrig tas i beräkning i statistiken över tredje världens utrikkesskuld, men ändå är oumbärligt för ackumulationsprocessen i de industrialiserade länderna. Invandringen bidrar till att uppväga demografisk nedgång, hålla nere lönerna och att föra över överskott från kolonierna till "metropolerna". Således, genom utvandring bidrar tredje världens kvinnor direkt till värdeackumuleringen i de "avancerade" kapitalistiska länderna, inte enbart som varuproducenter, utan även som (re)producenter av arbetare - för fabriker, sjukhus, jordbruken och handeln. Det här är ett faktum som den internationella feministrörelsen måste erkänna, både för att avslöja vad "integration i den globala ekonomin" egentligen betyder och för att avmystifiera ideologin kring "bistånd till tredje världen" vilken täcker över en enorm

stöld av obetalt arbete på bekostnad av kvinnor från tredje världen.

Under loppet av 1980- och 1990-talen har det framkommit andra händelser som visar på försöken att omfördela det metropolbaserade reproduktionsarbetet till tredje världens kvinnors skuldror. Bland de mest betydande måste vi inbegripa:

(a) den storskaliga anställningen av utvandrarkvinnor från Asien, Afrika, Karibiska öarna, Sydamerika som hushållsarbetare i de industrialiserade länderna likväl som i Mellanösterns oljestater. Som Cynthia Enloe har observerat har IMF:s ekonomiska politik möjliggjort för regimerna i Europa, USA och Kanada att lösa hemarbetskrisen som utgjorde grunden i den feministiska rörelsen och "frigöra" tusentals kvinnor för arbete utanför hemmet. Anställningen av filippinska eller mexikanska kvinnor som städar hem, fostrar barn, lagar mat och vårdar äldre för blygsamma summor har för många medelklasskvinnor inneburit att de kan undvika en arbetsbörda de inte ville ha eller inte kunde utföra utan att de för den skull behövt reducera sin levnadsstandard. Enloe tillägger att många amerikanska kvinnor rättfärdighet det här valet med illusionen om att de genom att anställa en hushållsarbetare bidrar till att lösa fattigdomsproblemet i tredje världen. Den här lösningen innebär emellertid ett bakslag för den feministiska kampen eftersom solidariteten mellan kvinnor hamnar i kris när de relationer som för kvinnor samman kan uttryckas som "maids and madams". Detta är problematiskt inte minst p.g.a. alla de fördomar som kringgärdar hushållsarbete - t.ex. att det inte är riktigt arbete och därför borde betalas så lite som möjligt, att det måste vara förbundet med ett känslomässigt engagemang för de människor vars liv man reproducerar, att det inte har väldefinierade gränser. Dessutom gör anställningen av en hushållsarbetare åter

igen kvinnor (snarare än staten) ansvariga för reproduktion och försvarar kampen mot könsarbetsdelningen i familjen, eftersom det besparar kvinnorna uppgiften att konfrontera manliga partners om delat hushållsarbete. Vad angår invandrarkvinnorna som tar arbete som hushållsarbetare är det ett smärtsamt val eftersom det är låglönat och de ofta måste lämna de sina bakom sig och konfrontera många år av ensamhet. Dessutom måste de utsätta sig för farorna i att ha en position som är socialt och juridiskt vansklig, det är inte utan orsak som det öde som mötte Flor Contemplacion, den filippinska hushållsarbetaren som på falska anklagelser från hennes arbetsgivare hängdes i Singapore mars 1995, har kommit att bli en symbol för villkoren för alla de kvinnor från tredje världen som åker utomlands som hushållsarbetare.

(b) framväxten av en gigantisk internationell babymarknad genom organiseringen av internationella adoptioner. Redan mot slutet av 1980-talet räknade man ut att ett barn anlände till USA var 48e minut och att i början av 1990-talet exporterades enbart från Sydkorea 5,700 barn varje år till USA. Idag har den här handeln, vilken feminister har beskrivit som den internationella "barnhandeln", även spridit sig till de f.d. socialiststaterna, framförallt till Polen och Ryssland, där upptäckten av agenturer som sålde barn (1994 exporterades mer än 1,500 inkom till USA) har lett till en nationella skandal. Vi har även bevittnat framväxten av babyfarmer där barn specifikt produceras för export och det ökande bruket av tredje världen kvinnor som surrogatmodrar. Surrogatmoderskap, liksom adoption, möjliggör för kvinnor i de "avancerade" kapitalistiska länderna att undvika att sätta sin karriär och hälsa på spel. Regeringarna i tredje världen gynnas i sin tur av att försäljningen av varje barn inbringar utländsk valuta. Världsbanken och IMF ger stillatigande sitt samtycke till den